

פרשת שפטים- המלוכה בישראל, מקורות

1. "שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' א-להיך בו" (דברים י"ז, ט"ו)

הפירוש המתבקש לכאורה הוא, שהמלך נבחר בידי ה', לא בידי העם. כך אכן כתב רבי אברהם אבן עזרא בפירושו:

"אשר יבחר ה'. על פי נביא או משפט האורים. והטעם, לא אשר תבחר אתה" (אבן עזרא שם)

ברוח דומה פירש רבנו נסים גירונדי:

כי תבוא אל הארץ. כי תגבר עליך תאוותך להידמות אל הגויים אשר סביבותך, שעיקר הנהגתם נמשך מצד המלוכה. עם כל זה, הישמר לך שלא תרצה להידמות אליהם לגמרי, כי הם ממליכין עליהם האיש אשר יחפצו בו יותר, אבל אתה לא תשלוט עליך תאוותך כל כך, אשר גם כי תאמר: אשימה עלי מלך ככל הגויים, הישמר לך שלא תמליך כל אות נפשך, אבל (=אלא) יהיה המלך אותו אשר יבחר ה' א-להיך בו, ואמרו בספרי: על פי נביא" (דרשות הר"ן, דרוש י"א)

2. "לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה" (שמואל א' י"א, י"ד)

3. "אמרה לו: וכי מלך אתה? אמר לה: ולא משחני שמואל? אמרה לו: אף על פי שמשחך שמואל עדיין מטבעו של שאול קיים, ולא יצא מטבעך לעולם.¹ כיוון ששמע את דבריה התחיל מקלסה" (מדרש שמואל כ"ג, י"ב)

4. "...מקרב אחיך תשים עליך מלך, לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא" (דברים י"ז, ט"ו)

5. דין המלך, דין [תקף] הוא... בין שהיה המלך גוי, בין שהיה מלך ישראל... כללו של דבר: כל דין שיחקוק אותו המלך לכל, ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו, אינו גזל. וכל שיקח מאיש זה בלבד, שלא כדת הידועה לכל אלא חמס את זה, הרי זה גזל.² ... במה דברים אמורים? במלך שמטבעו יוצא באותן הארצות, שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ, וסמכה דעתן שהוא אדוניהם והם לו עבדים. אבל אם אין מטבעו יוצא, הרי הוא כגזלן בעל זרוע, וכמו חבורת ליסטים המזוינין, שאין דיניהם דין, וכן מלך זה וכל עבדיו גזלנין לכל דבר" (גזילה ואבידה ה', י"א-י"ח)

6. הנצי"ב מוולז'ין

"דהנהגת המדינה משתנה אם מתנהג על פי דעת מלוכה, או על פי דעת העם ונבחריהם. ויש מדינה שאינה יכולה לסבול דעת מלוכה, ויש מדינה שבלא מלך הרי היא כספינה בלי קברניט. ודבר זה אי אפשר לעשות על פי הכרח מצוות עשה... משום הכי (=כך) לא אפשר לצוות בהחלט למנות מלך, כל זמן שלא עלה בהסכמת העם לסבול עול מלך, על פי מה שרואים מדינות אשר סביבותיהם מתנהגים בסדר [מדיני] יותר נכון" (העמק דבר, דברים י"ז, ט"ו)

7. הרב קוק

"נראים הדברים, שבזמן שאין מלך, כיוון שמשפטי המלוכה הם גם כן מה שנוגע למצב הכללי של האומה, חוזרים אלה הזכויות של המשפטים ליד האומה בכללה.

וביחוד נראה, שגם כל שופט שקם בישראל, דין מלך יש לו לענין כמה משפטי המלוכה, וביחוד למה שנוגע להנהגת הכלל... דלענין משפט המלוכה שנוגע להנהגת הכלל, ודאי גם שופטים מוסכמים ונשיאים כלליים — במקום מלך הם עומדים" (שו"ת משפט כהן קמ"ד)¹

אנו מוצאים שהתורה (בספר דברים) מחלקת את סמכויות השלטון בין ארבע רשויות: שופטים, מלך, כוהנים ונביא.